

Howard Barker

BARKER Howard

(ur. 28 czerwca 1946, Londyn, Wielka Brytania)

Angielski dramatopisarz, poeta, teoretyk teatru, reżyser, malarz; autor dramatów, sztuk telewizyjnych, słuchowisk radiowych, libretta operowego i kilku tomów poezji. Syn Sydneya Charlesa i Georginy Irene Carter Barker; w 1968 skończył historię na Sussex University. W 1970 roku na małej scenie Royal Court Theatre odbyła się prapremiera jego debiutanckiego dramatu "Cheek" (Policzek). Rok później Barker otrzymał stypendium Arts Council; w latach 1974-75 był rezydującym dramaturgiem w Open Space Theatre. W 1972 roku dramatopisarz ożenił się z Sandrą Mary Law. W "Cheek" autor zajmuje się rozdziwieniem między młodzieńczymi fantazjami i rzeczywistością, budzącą się seksualnością, mizoginią, a także kapitalistycznym wyzyskiem. Krytycy zarzucali debiutanckiej sztuce Barkera sentymentalizm i wtórność wobec Edwarda Bonda, Donalda Howartha, Keith Waterhouse i Willisa Halla; odkryli także pokrewieństwo z "Hamletem". Drugi dramat Barkera, "No one Was Saved" (Nikt nie został ocalony), wystawiony dwa miesiące po debiucie na tej samej scenie, już w tytule zawiera aluzję do "Ocalonych" Bonda, nawiązuje też do sceny zamordowania dziecka z tego dramatu; postaci mówią językiem niewyszukanym, charakterystycznym dla robotników. Równocześnie "No one Was Saved" zawiera aluzję do muzyki pop - do piosenki i postaci Johna Lennona. Następne teksty Barkera: "Edward: the Final Days" (Edward: ostatnie dni, premiera w 1972 roku), "Alpha, Alpha" (1972) i "My Sister and I" (Moja siostra i ja, 1973) potwierdziły zainteresowanie autora problematyką społeczną i polityczną. "Bang" (Mocne uderzenie, 1973) obnaża przemoc w stosunkach społecznych; krytyka zarzucała jednak autorowi, że nie dociera do źródeł przemocy. W "Claw" (1975) - bodaj najlepszej wczesnej sztuce Barkera, w "Stripwell" - pierwszym dramacie wystawionym na dużej scenie Royal Court Theatre (1975), a także w "That Good between Us" (To, co dobre między nami, 1977) i w "The Hang of the Gaol" (1978) autor pogłębia analizę i zaostża krytykę władzy. "Fair Slaughter" (Sprawiedliwa rzeź, 1977), dramat opowiadający dzieje brytyjskiego agenta nawróconego na komunizm, choć zaliczany do najlepszych dramatów Barkera z tego okresu, świadczy o jego naiwności i nieznajomości realiów życia w komunistycznym państwie totalitarnym; autor bardziej krytycznie odnosi się do zachodnich demokracji, które zna z własnego doświadczenia. Sztuka telewizyjna "Heros of Labour" (znana w Polsce pod dwoma tytułami: "Bohaterowie pracy" i "Herosi trudu", 1976) i dramat "No End of Blame" (Nie ma końca odpowiedzialności, 1981) nazywane były politycznymi komiksami.

W latach osiemdziesiątych Barker zaczął szukać inspiracji w wydarzeniach historycznych i w tekstach klasycznych. Akcja "Zwycięstwa" (wyd. 1983) toczy się w czasie schyłku rewolucji angielskiej i początków restauracji Stuartów; jest historią kobiety szukającej szczątków męża. Dramat "Sceny z egzekucji", napisany w 1984 roku jako sztuka radiowa (prapremiera teatralna w Londynie w 1986 roku) opowiada o fikcyjnej artystce, u której zamówiono obraz upamiętniający zwycięstwo Wenecji nad flotą ottomańską w bitwie pod Lepanto w 1571 roku. "The Castle" (Zamek, wyd. 1985) jest historią rycerza, powracającego do domu z wyprawy krzyżowej. Akcja "The Bite of the Night" (Ukąszenie nocy, wyd. 1988) toczy się w czasach wojny trojańskiej, w końcu XIX wieku - w czasie odkryć Schliemanna i współcześnie. "The Last Supper" (Ostatnia wieczerza, wyd. 1988) to historia śmierci Lwova, charyzmatycznego przywódcy sekty. "Seven Lears" (Siedmiu Learów, premiera 1989), "Uncle Vanya" (Wujaszek Wania, premiera 1996) i "Gertrude - The Cry" (Gertuda - Krzyk, premiera 2002) są nowymi wersjami klasycznych dramatów, znacznie odbiegającymi od oryginałów. W "Judith" (Judyta, prapremiera w 1995 roku) Barker przetwarza motyw biblijny: tytułowa bohaterka uwodzi, a następnie zabija generała wrogiej armii. Z ostatnich lat pochodzą dramaty "Wounds to the face" (Rany na twarzy, premiera w 1997), "Ursula" (premiera w 1998), "UND" (premiera w 1999), dramat

milenijny "The Ecstatic Bible" (Ekstazy Biblia, premiera w 2000), thriller psychologiczny "He stumbled" (Potknął się, premiera w 2000), "A House of Correction" (Poprawczak, 2001), "13 Objects" (Trzyście przedmiotów, premiera w 2003), "Summer School" (Szkoła letnia, premiera w 2003) i "Dead Hands" (Martwe dłonie, 2004).

Barker jest też autorem kilku tomów poezji: "Don't Exaggerate" (Nie przesadzaj, 1985), "The Breath of the Crowd" (Oddech tłumu, 1986), "Gary the Thief" (Gary złodziej, 1987), "Lullabies for the Impatient" (Kołysanki dla niecierpliwych, 1988), "The Ascent of Monte Grappa" (Wspinaczka na Monte Grappa, 1991) i "The Tortman Diaries" (Dzienniki Tortmana, 1996), libretta do opery Nigela Osborne'a "Terrible Mouth" (Straszna buzia, 1992) oraz tomu esejów "Arguments for the Theatre" (Argumenty za teatrem, 1989) i traktatu - manifestu "Death, the One and the Art of Theatre" (Śmierć, ta jedyna i sztuka teatru, 2005) ; niekiedy reżyseruje swoje dramaty.

Twórczość Barkera nie jest zbyt popularna w Wielkiej Brytanii; w 1988 roku wielbiciele jego dramatów - aktorzy Royal Shakespeare Company i Royal Court - założyli zespół teatralny Wrestling School specjalnie po to, by wystawiać dramaty Barkera. W skład zespołu weszli też reżyserzy, muzycy i scenografowie; z teatrem współpracuje również autor. Nazwa zespołu (Szkoła Zapasów) sugeruje, że twórcy przedstawienia muszą się w trakcie inscenizacji zmierzyć z treścią tekstu, stanąć z nim "w zapasy", zanim zaprezentują go na scenie. Teatr bada związek między językiem a innymi sposobami komunikacji i szuka nowych środków wyrazu dla teatru opartego na tekście dramatycznym.

Howard Barker nazywany jest enfant terrible współczesnego teatru brytyjskiego. Nienawidzi konwencjonalnego teatru, który nazywa teatrem establishmentu i krytyki akademickiej. Nie lubi teatru łatwego w odbiorze, zrozumiałego, dostarczającego rozrywki albo niosącego jednoznaczne przesłanie, jednoczącego wokół jednej idei, kojącego, spełniającego oczekiwania publiczności.

Takiemu teatrowi, który nazywa teatrem humanistycznym, Barker przeciwstawia swój teatr katastroficzny: trudny w odbiorze, nie w pełni zrozumiały (nawet dla autora), niejednoznaczny, pozbawiony przesłania, wywołujący zdziwienie, budzący niepokój i dyskomfort, prowokujący spory. Dramaty Barkera są inspirujące intelektualnie, a jednocześnie zawierają spory ładunek emocjonalny.

Autor często porusza problemy władzy, korupcji, przemocy, przestępczości, seksualności, obnaża absurd historii i destrukcyjną siłę mitu. Unika realizmu; twierdzi, że w swoich dramatach tworzy własne światy i nie potrzebuje uprawomocnienia z zewnątrz - ze strony ideologii lub rzeczywistości.

Dramaty Barkera cechuje poetyckość języka i obrazu scenicznego, afabularność i otwarta kompozycja. Sposób charakteryzowania postaci jest śmiały, a dialogi gęste. Barker nie unika słów dosadnych, niecenzuralnych - niezbędnych, jak twierdzi, do przekazania emocji; okrucieństwu towarzyszy czarny humor. Krytyka zarzucała dramatopisarzowi spłyconie i uproszczenie problematyki społecznej, a w skrajnych wypadkach nawet agitacyjny charakter dramatów. Zwracano też uwagę na zbyt schematyczne potraktowanie postaci kobiet.

Twórczość Howarda Barkera cieszy się równie dużą popularnością w Wielkiej Brytanii, jak i na całym świecie; w ostatnich latach dramaty Barkera, przetłumaczone na kilkanaście języków, wystawiane były w siedemnastu krajach, od Kanady, przez Słowenię po Nową Zelandię. Po polsku ukazały się dwa: "Bohaterowie pracy" ("Dialog" nr 9/1991) i "Zwycięstwo" ("Dialog" nr 3/2003), na sceny trafiły również znakomite "Sceny z egzekucji" w reżyserii Andrzeja Pawłowskiego (1992 i 1995) oraz Adama Orzechowskiego (2022).